

Oppõmatõrjali “Piimäst sõirani” tutvustus

Autor ja kokkosäädjä Orasõ Ode
Tõlkja Palmi Silvi

Oppõmaterjal “Piimäst sõirani” om muuseum kohvrih põhimõttõl kokko säet oppõvahend, minga tahetas tutvustada’ seto söögikultuuri esemepõhisõ ja kogõmusoppõ meetodidõ perrä. **Mõtõh om, õt lats saasi’ tiidmisõ’ söögitegemisõst ja eläjäpidämisõst klassiroomih läbi pruumi’.** Oppõvideo’ ja oppõmatõrjali’ omma’ **setokeelidse’**, video’ omma’ üles võõdõt Setomaa Muuseumidõ filiaalih Verska Talomuuseumih. Sihtrühm om latsiaid ja I–II kooliastõ, no mõnt oppõmatõrjalidõh vällätuud tegevüst saa hõste tetä’ ka III kooliastmõga. Oppõmatõrjali saa kooliastmõh lõimi’ loodusoppusõ, aoluu-, tehnoloogia/kodondusõ ja perimüsoppusõ tunnõhe.

Kukki oppõmatõrjalõ või tarvtada’ vastavalt vajadusõlõ, võimalusõlõ ni soovilõ, sis mi soovtami jaka’ tegevüse’ viie päävä pääle, õt tiidmisõ’ saasi’ kimmämbäst. Pääle tuu näütämi tegevüste viie päävä pääle jaotamisõga tuud, ku kavva võtt traditsioonilidsõh taloh sõirategeminõ lehmänüsmisõst kooni’ valmi sõirani aigu.

Oppõmaterjal sisaldas viit asja ni õga asaga om kõüdet:

1. **oppõvideo;**
2. **küüsümisõ’ midä latsiga arotada’;**
3. **söögitegeminõ vai söögitegemisõga kõüdet tegevüs;**
4. **seeni’ tett oppõmatõrjalidõ soovtusõ’.**

Tegevüse’ omma’ valit sändse’, õt oppajal olõsi’ valikuvabadust, midä latsiga tetä’, no mi soovtami kõgõpäält võimalusõ kõrral valli’ söögitegemisõga kõüdet tegevüse’, õt latsil olõsi’ võimalik ka süüke maitsa’.

Mõnõ’ soovtusõ, kuimuudu videosit ku oppõmatõrjali tarvta’:

- saagõ’ inne latsiga kuuhkaemist eis’ videoga tutvast;
- **arotagõ’ videoh toimu üle** inne ja pääle video kaemist ni ka video kaemisõ aigu – tuu jaost pangõ’ video vaehtõpääl pausilõ;
- video om Youtube’ih jaat päätükest (näta’ video kirjeldüseh). Päätükele vaotõh saa hüpädä’ erinevidõ teemaplokkõ vaihõl;
- kaegõ’ vajadusõ kõrral päätükk vahtsõlt üle.

Oppõmatõrjali’ om jaat viide kuvääri, õga kuvääri seeh om järekõrranumbri ja pilt asast, minkõst kõnõldas. Oppaja saa valli’, kas tutvustas pangih olõvit asju latsilõ edimädsel pääväl kõiki kõrraga vai tuu klassiroomi õga päiv vahtsõ asä. Kõiki oppõvahendit, mia’ pangih omma’, või ka tunnih võimalusõ kõrral söögitegemisõl tarvtada’. Söögikraam ja mõnõ’ abivahendi’ tulõ eis’ soetada’.

1. päiv – PANG

Lats opp, kuvvamuudu käsitsi lehmä nüssetäs ni kost tulõ piim.

Video kirjeldüs: Marje nüss muuseumi laudah lehmä ja kõnõlõs, kuvvamuudu lehmä nüssetäs ni tuust, mille om tähtsä puhtust pitä’.

Tegevüse’:

- Kummikinda abil “lehmä nüsminõ”
- Fotokaartõ järekõrda pandminõ
- Piimä hapõndaminõ

2. päiv – PIIMÄKARD

Lats opp, kuvvamuudu süüki hoiõtas ja anomit mõstas ilma elektrildä.

Video kirjeldüs: Piimä kurnaminõ ja jaahtaminõ e kaivolaskminõ. Marje näütäs, kuvvamuudu kurnatas piimä ni kuvvamuudu ilma juuskva viildä anomit mõskõ’. Perähpoolõ kõnõlõs, kuvvamuudu vanastõ kaoh piimä jaahtõdi ja mia sai, ku piimäkard kaoh ümbre läts.

Tegevüse’:

- Katsõ’ – Anomidõ mõskminõ
- Katsõ’ – Mille piat piimä külmäkapih hoitma?
- Katsõ’ – Lämmi piim vai külm piim

3. päiv – NÄRTS

Lats saa tiidä’, kuvvamuudu tetäs kohopiimä traditsioonilist muudu ja mändsel aol taloh kohopiimä tetti.

Video kirjeldüs: Kohopiimä tegeminõ. Marje tege suvidsõl aol kohopiimä, hapupiim om joba väiga hapust lännü ja pott võtt tsuut kohopiimä külge ni kohopiim jääs pruunikas. A maigul olõ-i hätä ja kohopiimä saa õks tarvtada’.

Tegevüse’:

- Katsõ’ – Mia päses läbi närdsu?
- Kohopiimä vai vadakuustu tegeminõ

4. päev – PÜÜRÜS

Lats saa tiidä', kuvvamuudu tetäs võidu nii hapnõst ku ka rõõsast koorõst traditsioonilist muudu.

Video kirjeldüs: Võiu tegeminõ püürüse abil vatukoorõst. Marje tege võidu ja tarvtas tuu jaost püürüst. Tä kõnõlõs, kuvvamuudu võidu saa tetä' ka hapnõst koorõst ja võiumassinaga ni kuvvamuudu vanastõ lüüdi kuur puuluidsaga vatulõ.

Tegevüse':

- Püürüse tegeminõ
- Võiu tegeminõ

5. päiv – KAUSS

Lats saa nätä', kuvvamuudu tetäs sõira traditsioonilist muudu.

Video kirjeldüs: Sõira tegeminõ piimäst, kohopiimäst, munnõst ja võiust.

Tegevüse':

- Pildikaartõ ritta säädminõ
- Sõira tegeminõ

PANG

Lats opp, kuvvamuudu käsitsi lehmä nüssetäs ni kost tulõ piim.

INNE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Kost tulõ piim?
- Mändse' eläjä' andva' piimä? Mäntsidõ eläjidõ piimä inemisõ' joova'?

KAEGÕ' VIDEOT "LEHMÄ NÜSMINÕ"

QR- koodiga

vai

umakultuur.ee

VIDEO KAEMISÕ AIGU AROTAGÕ'

- Kas kiäki latsist om varahampa lehmä nännü?
- Kuvvamuudu lehmä nüssetäs? Käsitsi vai massinaga?
- Kas kiäki om nännü, kuvvamuudu lehmä nüssetäs? Kas kiäki om saanu kunagi lehmä nüssä'?

PÄÄLE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Kas kiäki latsist om saanu kunagi värskilt nüsset lehmäpiimä maitsa'?
- Kas tuul oll' säänesama maik ku poodipiimäl?
- Mia piimäst pääle nüsmist edesi saa?

TEGEVÜSE'

Kummikinda abil "lehmä nüsminõ"

Lats opp, kuvvamuudu piim nisast vällä tulõ'.

Vaia lätt:

- kummikinda'
- nõgõl

Võtkõ' kuväärist kummikinnas ja otškõ' üts nõgõl. Täütke' kinnas viiga ja teke' kinda sõrmõotsõhe mulgu'. Õga lats saa pruumi', kuvvamuudu om kummikindast "lehmä nüssä". Kõnõlgõ' latsiga, mille lehmäl piat õka nissa nüssä, õt utar tühäst saia', a kummikindal pia-i. Kõnõlgõ' latsiga tuust, õt kuvvamuudu piim tulõ nisast hulga rasõhõmpa vällä ku kummikindast.

Fotokaartõ järekõrda pandminõ

Lats opp, määne om piimä tii söõgilavvalõ.

Piimä hapõndaminõ

Lats saa jälgidä', kuvvamuudu piim hapnõst lätt ja piimä umadusõ' hapnõmisõ kõrral muutusõ'.

Vaia lätt:

Vähembält 3 liitrit tuurpiimä

Ku päset liki tuurpiimäle, sis om no' õigõ aig piim lämmähe kotussõhe hapnõma panda'. Sis saa paari päävä peräst kohopiimä tetä'. Jätä piim lämmähe kotussõhe saisma, sis saa piimäst paari päävä peräst hapupiim.

LISAMATÖRJALÕ

AROTAGÕ' LATSIGA

- Mändsit eläjit taloh peeti? Midä nuu' eläjä' söövä'?
- Mändse' olli' vanastõ latsõ tüü'? Jutukõst tuust, kuvvamuudu latsõ' kar'ah käve', saa kullõlda' nt siist:
<https://www.umakultuur.ee/o/jutt-om-suvi-vasso-ja-tato-omma-karah>.

SETOMAA

Matörjalõ lehelt umakultuur.ee

- [Tüülehti Seto Aabitsa mano, E-täht](#)
- [Ristsõna kodo- ja metsäeläjä'](#)
- [Kar'alaul](#)

PIIMÄKARD

Lats opp, kuvvamuudu säilitädäs süüki ja mõstas anomit ilma elektrildä.

INNE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Kas latsõ' omma' varahampa piimäkarda nännü'? Mink jaost piimäkarda tarvtõdi? Mille mi parhilla' inämb piimäkardu tarvta-i?
- Mille piat piimä jahtama? Mia juhtus piimäga, ku tuud jahta-i?
- Kuvvamuudu piimä ja süüki säilitädä', ku külmäkappi olõ-i?

KAEGÕ' VIDEOT "PIIMÄ KURNAMINÕ NI KAIVO LASKMINÕ"

QR- koodiga

või

umakultuur.ee

VIDEO KAEMISÕ AIGU AROTAGÕ'

- Mille piat inne söögiga tegelemist kässi mõskma?
- Mille piat piimä kurnama?
- Kas latsõ' omma' kunagi eis' anomit mõsknu'? Kas näil om kotoh anomamõsumassin vai mõstas anomit käsitsi? Mille tulõ anomit mõskõ' lämmä viiga?
- Kas latsil om kotoh kaiv? Mäntsit jaahembit kotussit pääle kaivo viil om? Kohe võisi' viil piimä jahtamisõ aigu panda'?

PIIMÄKARD

PÄÄLE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Kas latsil om kunagi kotoh elektri ar' lännü? Koh sis saa viil süüki jaah eh hoita'?
- Kuvvamuudu inne anomamõsuvahendit anomit mõsti?
- Kas kiäki om lammind piimä maitsnu? Kas lämmi piim om tööso maiguga ku kül m piim?

TEGEVÜSE'

Katsõ' – Anomidõ mõskminõ.

Lats opp, kuvvamuudu anomit mõskõ'.

Vaja läheb:

- 6 klaasi
- võid, searasva või õli
- nõudepesuvahendit
- lehtpuutuhka
- kahte kaussi

NB! Tuhavesi om külältki leeliselinõ ja ärritäs nahka – tuu käsitemisel piat latsõ' kandma kindit!

Võtkõ' 6 klaasi ja võidkõ' nuu' rasvaga kokko. Täütke' 2 kaussi viiga: ütte pangõ' kül m vesi ja tõistõ lämmi vesi. Mõskõ' kül m vii kausih 3 klaasi: 1. puhta viiga, 2. tuhaga, 3. anomamõsuvahendiga. Pangõ' klaasi' kõrvotsi. No' mõskõ' läm m vii kausih 3 klaasi: 1. puhtah viih, 2. tuhaga hõörtõh ja 3. anomamõsuvahendiga. Võrrõlgõ' klaasõ umavaihõl: määne klaas sai kõgõ puhtamb? Kaegõ' uma silmäga ja kumpkõ' käega.

Latsilõ saa kõnõlda', kuvvamuudu vanastõ siipi keedeti, ni seletädä', mille puutuhk avtas rasvadsõ anoma puhtast tetä'. Puutuhka viiga segähähdeh muutus vesi leeliselidsõst. Ku hõõru' tuhka rasvadsõlõ asalõ, teküs seebistümisreaktsioon ni rasvanõ annom saa kõrdapiteh lopahhudõh puhtast. Tuul aol, ku inemisõ' viil tallah elli', keedeti siipi nii, õt puutuhavesi ja loomarasv siäti kokko.

Katsõ' – Mille piat piimä külmäkapih hoitma?

Lats opp, mia juhtus piimäga, ku tuu jättä' saisma lämmähe kotussõhe.

Vaia lätt:

- piimä
- kattõ kaasõga purki
- jaahet kotust (külmik)
- markerit ja teipi purkõ märgistämisõ jaost

Valagõ' üteh latsiga kattõ kaasõga purki piimä. Pangõ' üts piimäpurk lämmähe kotussõhe saisma ja pangõ' tõõnõ purk jaahet. Ku teil om joba edimädest pääväst tuurpiim hapnõmah, sis teke' tõõnõ katsõ' poodipiimäga, õt tulõmusi võrrõlda'. Märke' mõlõmba purgi pääle katsõ tegemisõ kuupäiv. Kaegõ' piimä õga päiv ja pangõ' tähele, õt mia viiendäl pääväl kuagi piimäga juhtunu om. Mäntse' omma' erinevüse' välästuult kaiõh ja lõhna poolõst? Kas piim läts hapust vai lihtsalt halvast?

Katsõ' – Lämmi piim vai külm piim. Kua om paremba maiguga?

Lats opp, õt joogi' omma' lämmält ja külmält erinevä maiguga.

Vaia lätt:

- piimä
- pliiti vai mikrolainõahjo ja anomat piimä lämmistämisõ jaost

Lämmistäge' piimä ni võrrõlgõ', määne maik om lämmäl piimäl ja määne külmäl piimäl. Kas nä omma' erinevä maiguga? Kua miildüs latsilõ inämbä?

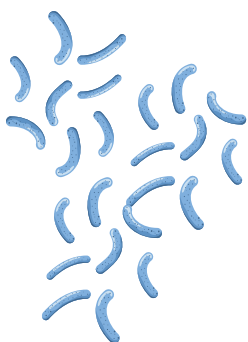
NÄRTS

Lats saa tiidä', kuvvamuudu tetäs kohopiimä traditsioonilist muudu ja kuna taloh kohopiimä tetti.

INNE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Mille om komplektih närts? Minkjaost tuud saa tarvtada'?
- Mia om hapupiim? Kas latsõ' omma' kunagi hapupiimä söönü' vai joonu'?
- Kuvvamuudu piim hapnõst lät: piimhappõbakteri' nakasõ' süümä piimä seeh olõvat laktoosi vai piimätsukrut.
- Kas latsõ' omma' kohopiimä söönü'? Kas nä tiidvä', kuvvamuudu kohopiimä tetäs?
- Mäntsit hapupiimäst tett piimätuutit latsõ' viil tiidvä'?

Piimäh om piimhappõbakteri', mia' nakasõ' piimä hapõndama. Piimä jahtaminõ tege piimhappõbakteridõ tüü aiglasõmbast ja pastõrisiirminõ häõtäs piimäh olõva' bakteri' (k.a piimhappõbakteri'). Piimhappõbakteri' söövä' piimä seeh olõvat laktoosi vai piimätsukrut. Tuu protsessi aigu nakas piim hapnõma. Ku piimä kuumõtada', sis piimhappõbakteri' häädüse' ar' ja piim püüsüs kavvamba värski õga lää' hapnõst. A ku lehmäpiim panda' lämmähe saisma, sis saa piimäst paari päävä peräst hapupiim.

VAADAKE VIDEOT "KOHOPIMÄ TEGEMINE"

QR- koodiga

või

umakultuur.ee

VIDEO KAEMISÕ AIGU AROTAGÕ'

- Kas latsõ' tiidvä', minkõst kohopiimä tetäs?
- Minkjaost tarvtadas sõkla? Midä saa tarvtada' sis, ku sõkla kotoh olõ-i? Mille om vaia kohopiimä vai sõira tete h sõkla vai närtsu?

PÄÄLE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Mia juhtu hapupiimäga, ku tuud poti seeh kuumõtõdi?
- Kas õgast piimäst saa tetä' kohopiimä? Mille poodipiimäst saa-i harilikku kohopiimä tetä'? Mille lää-i poodipiim hapust nigu lehmäpiim?
- Midä saa tetä' kohopiimäst?
- Midä saasi' tetä' vadakust?
- Midä piimhappõbakteri' söövä'?
- Määnest Setomaa nulka kutstas kohopiimänulgast? Minkperäst?

Katsõ' – Mia pääses läbi närdsu?

Lats opp sõgla tüüpõhimõtõht.

Vaia lätt:

- närtsu vai sõkla
- 2 klaaspurki
- vett
- liiva, mannat vai jauhha
- väikesi kivve vai upõ, hernit, läätsä

Pangõ' närts vai sõgõl purgisuu pääle (vajadusel tarvta' kummi, õt tuu paigah püüsü'). Segähhäge' tõeõõh purgih umavaihõl vesi, liiv ja kivkese'. Valagõ' segu purki, mink suu pääle om pant närts vai sõgõl. Kaegõ', mia pääses närdsust läbi ja mia pääse-i. Võit tetä' ka võrdlõva katsõ, nii õt tarvtat üte purgi pääl närtsu ja tõeõõ pääl sõkla. Võrrõlgõ' tulõmusi.

Kohopiimä vai värski vadakujuustu e ricotta tegeminõ

Lats opp, õt hapu piimä kuumõtamisõl tuu kalgõndus ni eraldüse' vadak ja piimävalk.

I Variant – klassikalinõ kohopiim

Ku päset liki hapupiimäle/tuurpiimäle, sis teke' klassih harilikku kohopiimä.

Kohopiimä tegemisõ jaost tulõ võtta' hapupiim ja aia' tuu potih piä kiimä. Ku eraldüs vadak, sis nõsta' pott paarist tunnist jahtuma, pääle tuud nõrotada'.

II Variant – maitsõstamalda jogurtist tett kohopiim

Vaia lätt:

- 2 liitrit 3,5% piimä
- 400 g maitsõstamalda jogurtit

Siädä' poodipiim maitsõstamalda jogurtiga, nigu om vällä tuud siih: Segähhä' umavaihõl piim ja jogurt ni kuumõta' potih koon' kiimäminekini. Vadaku eraldümisel nõsta' pott jahtuma. Paari tunni peräst panõ' nõrgoma.

NB! Tõõnäolisõlt saa-i taast kohopiimäst sõira tetä'.

III variant – ricotta

Latsiga või tetä' värskit vadakuustu ehk ricottat. Tuu om päältnätä' nigu kohopiim, no om uma maigu poolõst tõistmuudu ja tuust sõira tetä' saa-i, selle õt tuu olõ-i hapu. Sõira teteh saa viil voori üle kõnõlda', kuvvamuudu piim kalgõndus, ku sinnä' hapund (sõira puhul kohopiimä) sisse panda'.

Vaia lätt:

- 1 liitri 3.5% piimä
- 2 spl värskilt pressit sidrunimahla
- ½ tl suula

Võrdlusõst:

- 1 pakk kohopiimä

Vala' piim potti, panõ' mano suul ni kuumõta' keskmädsel kuumusõl, koon' lätt kiimä (vedelik auras ni nakasõ' tulõma edimädse' väiko' mulli'). Panõ' mano sidrunimahla ja sekä' kõrdapite. Kuumõta' viil ümbre 1 minoti. Tuu aoga piias eräldümä vadak. Nõsta' pott tulõlt ja jätä' tuu paarist tunnist saisma. Nõrota' ricotta marle ja/vai sõgla abil.

NB! Ricottast olõ-i võimalik sõira tetä'.

Ku klassiroomih olõ-i võimalik ricottat õga kohopiimä tetä', võit umavaihõl võrrõlda' poodist ostõt ricottat ja kohopiimä.

Ku ricotta om jaahtunu, saat latsiga tuud maitsa' ja võrrõlda', kas kohopiim ja ricotta omma' erinevä maiguga. Kuvvamuudu?

Teke' ricottast, kohopiimäst ja sahtist vai mar'ost üts hüä maiguga makussüük.

PÜÜRÜS

Lats saa tiidä', kuvvamuudu tetäs võidu nii hapnõst ku ka rõõsast koorõst traditsioonilist muudu.

INNE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Mia om püürüs (mõnõh kotusõh üldäs pudrumänd)? Minkõst taa om tett ja minkjaost võisi' taad tarvtada'?
- Minkjaost saasi' parhillatsõl aol püürüst tarvtada'? Mändse aša muudu taa om uma välimusõ perrä?
- Minkõst tetäs võidu?
- Kuvvamuudu saa piimäst vatukuurt ja hapund kuurt? Võtkõ' abist pildikaardi', koh om piimäpurk pääl – kas latsõ' nägevä' pildi pääl, õt kuvvamuudu rasvanõ kuur om piimä pääle kogonõnu?
- Kas latsõ' omma' kunagi nännü' võiumassinat vai koorõlahutajat?

VAADAKE VIDEOT "VÕIU TEGEMINE"

QR- koodiga

või

umakultuur.ee

VIDEO KAEMISÕ AIGU AROTAGÕ'

- Kas latsõ' omma' kunagi vatukuurt vattu aanu'? Kuvvamuudu? Mia saa, ku vatukuurt liisna pikält vattu lüvvä'?
- Kas latsõ' tiidse', õt võidu saa tetä' nii hapnõst koorõst (mitte poodi umast) ku ka rõõsast koorõst? Kas latsõ' tiidvä', õt hapnõkuur kooritas hapanu piimä päält ar'?
- Kas latsõ' omma' eis' kunagi võidu tennü' vai umatett võidu maitsnu'?

PÜÜRÜS

PÄÄLE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Kuvvamuudu mi sai arvu, õt võid om valms?
- Mille om vaia võidu pääle mõskmist pitstã?
- Kost mi parhillatsõl aol võidu saami? Mäntsidõ massinidõga tehasõh võidu tetäs?
- Kohe mi võidu panõmi?

TEGEVÜSE'

Püürüse tegeminõ

Lats opp, õt joulukuusõ ladvast saa püürüst tetã'.

Lätt vaia:

- kuust vai pedäjät

Varahampa om püürüst tett joulukuusõ ladvajaost. Koh kuusi kasu-s, tuudi talsipühi/joulu aigu tarrõ hoops petäi. Inne puu välläviimist sai puu ladva maaha võtta' ja tuu ar kuuri' – tüvest saa käepide ja ossõst hargi'. Lõika' käepide õigõhe mõõtu, köüdü' ossa' nõõriga tüvejao külge ja panõ' püürüs lämmähe kuivama.

Võiu tegeminõ

Lats opp, õt ku vatukuurt liisna kavva vattu pessã', tulõ tuust võid.

Lätt vaia:

- 1 pakk 400ml vatukuurt
- maigu jaost suula

Valagõ' kuur kaussi ja naakõ' vattu lüümä. Tuu jaost võit tarvtada' püürüst, visplit vai miksrüt. Vattulüümisõ jaost või tarvtada' ka kaasõga purki ja raptada'. Hüä om, ku õga lats saa võimalusõ kuurt vattu lüvvä'. Ku koorõst om võid saanu, loptagõ tuud külmä viiga. Pangõ' mano tsuut suula ni pangõ' võidu leevä pääle vai pudru sisse. Kas umatett võid om sama maiguga ku poodivõid?

TEGEVÜSE'

Püürüse tegeminõ

Lats opp, õt joulukuusõ ladvast saa püürüst tetä'.

Lätt vaia:

- kuust vai pedäjät

Varahampa om püürüst tett joulukuusõ ladvajaost. Koh kuusi kasu-s, tuudi talsipühi/joulu aigu tarrõ hoops petäi. Inne puu välläviimist sai puu ladva maaha võtta' ja tuu ar kuuri' – tüvest saa käepide ja ossõst hargi'. Lõika' käepide õigõhe mõõtu, köüdü' ossa' nõoriga tüvejao külge ja panõ' püürüs lämmähe kuivama.

Võiu tegeminõ

Lats opp, õt ku vatukuurt liisna kavva vattu pessä', tulõ tuust võid.

Lätt vaia:

- 1 pakk 400ml vatukuurt
- maigu jaost suula

Valagõ' kuur kaussi ja naakõ' vattu lüümä. Tuu jaost võit tarvtada' püürüst, visplit vai miksrüt. Vattulüümisõ jaost või tarvtada' ka kaasõga purki ja raptada'. Hüä om, ku õga lats saa võimalusõ kuurt vattu lüvvä'. Ku koorõst om võid saanu, loptagõ tuud külmä viiga. Pangõ' mano tsuut suula ni pangõ' võidu leevä pääle vai pudru sisse. Kas umatett võid om sama maiguga ku poodivõid?

KAUSS

Lats saa nätä', kuvvamuudu tetäs sõira traditsioonilist muudu.

INNE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Kas latsõ' omma' kunagi sõira söönü'? Määne om sõira maik ja minkpoolõst om sõir tõistmuudu ku harilik juust vai kohopiim?
- Kas latsi perreh ka sõira süvväs? Kuna? Kas sõir om harilik õgapääväne süük vai kukkimuudu erilinõ?
- Kas latsõ' tiidvä', mia pääle kohopiimä viil sõira sisse käu? Mõtõlgõ' viimäste päivi tegevüstele (nt piimä hapõndaminõ vai kohopiimä tegeminõ) – määnest nuist saasi' sõira tegemisõl tarvtada'? Midä olõsi' viil vaia (suula, küümnit, munnõ)?

VAADAKE VIDEOT "SÕIRA TEGEMINE"

QR- koodiga

või

umakultuur.ee

VIDEO KAEMISÕ AIGU AROTAGÕ'

- Kaegõ', ku pall'o eri tegevüsi om vaia tetä', õt kohopiimäst saasi' sõir. Kas soo tundus olõvat kipõ tüü vai võtt inämbä aigu?
- Midä pernaane potti pand? Pangõ' tähele, kvalaiga pandas mano muna, võid vai küümne'.
- Mille piat sõira potih kõik aig segähämä? Mia või juhtuda', ku mi poti mant minemä lää?

KAUSS

PÄÄLE VIDEO KAEMIST AROTAGÕ'

- Mille tetti vanastõ sõira päämädselt suvidsõl aol ja kutsti juunit piimäkuust?
- Mille oll' sõir vanastõ praasnigusüük? Arotagõ', minkperäst tetä-s sõira õga päiv?
- Midä mi täämbä opõ – kas sõira tegeminõ om lihtsa? Kas latsist kiäki tahasi' pruumi' eis' sõira siädä'?

TEGEVÜSE'

Sõira tegeminõ

Lats opp, kuvvamuudu sõira tetäs.

Õgal pernaasel om uma sõiraretsept. Siih saa tarvtada' Marje retsepti.

- 1 kg laiha kohopiimä
- 1 l piimä
- 100 g võidu
- 5 uma kana munna
- 1 tl suula

Aja' lämmäst liitrijago piimä ni panõ' mano 1 kg laiha kohopiimä. Ku vadak om jo erälde, kurna' kohopiimämass läbi sõgla vai närdsu. Surbu' kohopiimämassist liisna vadak vällä ja jätä' nõrgoma. Sulata' pakso põhjaga potih 100 g võidu. Ku võid om sulanu, kalda' mano kohopiimämass ja segähhä' nä umavaihõl kõrdapiteh ar'. Sis panõ' mano vallalõklopit muna', küümne' ja suul. Sekä' sõira puust luidsa vai püürusega seen', koon' sõir nakas potih kokko. Vala' sõir livva pääle vai kaussi. Süü' lämmält (näütusest sahvtiga) vai ooda', koon' ar' jahtus.

Jakku!

TEGEVÜSE'

Pildikaartõ ütstõõsõ perrä pandminõ.

Lats opp erinevvi asju võrdlõma ja köüdüssit luuma – mäntsit asju tarvtõdi vanastõ ja mäntsit sooilmaaigu?

Võtkõ' kuväärist pildikaardi' vällä. Kõgõpäält pangõ' **lilla'** kaardi' tegevüste perrä ritta. Mändsest asast ti ummi tegevüsi alostit? Mändse asaga lõpõtit?

No' lõüdke' õgalõ kaardilõ paarilinõ **roosat** värmi kaartõ siäst. Ku tuu om tett, sis lõüdke' **kõllastõ** kaartõ siäst roosalõ ja hahalõ kaardilõ kolmas paarilinõ. Arotagõ' latsiga, mille ti säntsit valikit teit. **Ülesandõl või olla' mitu lahõndust.**

PANG

PIIMÄKARD

NÄRTS

PÜÜRÜS

KAUSS

PIIM

KAIV

KOHUPIIM

VÖID

SÕIR

PIIMÄPAKK

KÜLMÄKAPP

SÕGÕL

MIKSRI

KAUSS

PIIMÄ VALAMINÕ

PIIMÄ JUUMINÕ

PIIMÄ KURNAMINÕ

LEHM

LEHMÄ NÜSMINÕ

PIIM PURGIH

PÜÜRÜS

PIIMÄKARD

PANG

NÄRTS

KAUSS

VÕID

KAIIV

PIIM

SÕIR

KOHOPIIM

MIKSRI

KÜLMÄKAPP

PIIMÄPAKK

SÖGÖL

KAUSS